

ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НАРОДІВ ЄВРОПИ В ЕПОХУ «ЕТИКИ НЕНАСИЛЛЯ»

Лобанчук О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри етики та естетики*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Етика ненасильства має бути інтегрована в загальну боротьбу за соціальну рівність. Дослідниця J. Butler [10] наголошує, що ненасильство часто неправильно розуміють як пасивну практику, що походить із спокійної області душі, або як індивідуалістичне етичне ставлення до існуючих форм влади. Але, насправді, ненасильство – це етична позиція, яка існує в середині політичного поля.

На думку дослідниці, ненасильство неможливе, якщо ми не думаємо про суспільство в цілому, а не як про набір індивідів. Лише тоді, коли належним чином підкреслюється наш взаємозв'язок, ми уникаємо заподіяння шкоди іншим, щоб відштовхнути шкоду від себе. Коли концепція «ми» включає в себе «я», самозахист стає захистом усіх нас – припиненням шкоди та насильства. Самозахист стає обумовленим ненасильством, а ненасильство стає єдиним реальним актом самозахисту [10].

В епоху новітніх технологій, розвинених комунікацій, ядерної зброї і міждисциплінарних досліджень навколишнього світу, проблеми моралі й моральності є одними з найважливіших і поки ще остаточно не вирішених. Питання одвічних цінностей в епоху «етики ненасилля» залишається відкритим і стає гострішим від того, що людство не стоїть на місці й винаходить нові технології [9]. Але тут постає питання про те, в чіях руках знаходяться ці технології?! На жаль, людина винаходить нові види зброї, нові види біотехнологій, проникає все глибше в будову світу, долає все більші відстані. Всемогутність людини в наш час відчувається як ніколи. Але, як і в будь-якому досягненні, необхідно мати етичні межі, межі людяності й природовідповідності, інакше парадигма еволюціонування й сам процес еволюції неможливі [1]. Сучасній прогресивній державі необхідні етичні норми. Насилля сьогодні можна зустріти скрізь: у сім'ї, на телеекрані, на вулиці, в державних інституціях, природі, офісі тощо. Насилля – це не тільки біль і фізичне страждання, це і психологічне пригнічення. Як запобігти

ганебній поведінці людиноподібної істоти, як не потрапити в пастку багаторічних війн? Саме ненасилля нам потрібно досягнути сьогодні, тому що людина володіє достатнім потенціалом, щоб в одну мить знищити цілий світ [9].

Ресурс терпіння планети може вичерпатися вже в найближчі покоління, які звинувачуватимуть своїх предків у безжальному знищенні гармонії світу. Усі прогресивні люди сьогодні мають розуміти, що основою етики ненасилля є рівень розвитку людської свідомості. В умовах загальної освіченості, високого рівня життя та високої духовної культури співчуття і толерантність, на мою думку, повинні стати домінуючими якостями. Якщо поглянути на онтологічний розвиток людини, то можна побачити, як вона поступово рухалася від дикого стану, який супроводжувався агресією, жорстокістю та заплутаною свідомістю, до цивілізованого рівня. Бути цивілізованим означає здатність дотримуватися певних правил, що формувалися протягом поколінь [9].

Перша парадигма філософського мислення – парадигма «*on he on*» – «буття як буття». Вона надійшла і бере свій витоки з тези Парменіда: «Лише буття є, небуття немає». Вона домінує в античній філософії (Томас Аквінський), співіснує з парадигмою «*cogito*» у Новий час (Спіноза, Ляйбніц, Гегель), у ХХ столітті – Н. Гартман. Парадигма «*on he on*» орієнтує філософа на пізнання світу поза людиною, причому передбачається, що цей світ не лише об'єктивний, але й абсолютний, і саме з цим світом людина повинна узгоджувати свої теорії і свої цілі та цінності. У межах цієї парадигми формується класична онтологія і метафізика. Парадигма «*cogito*» виникає майже одночасно з парадигмою «*on he on*», тоді коли софіст Протагор висуває тезу: «Міра всіх речей – людина, існуючих, в тому, що вони існують, не існуючих, що вони не існують». У межах парадигми «*cogito*» виникла трансцендентна філософія Канта та феноменологія Гуссерля. Її представники активно критикують традиційну метафізику. Філософування у стилі «*cogito*» виходить із того, що світ завжди конституюється в актах свідомості. Саме в межах цієї парадигми стало можливим говорити не лише про онтологію світу, але і про онтологію свідомості, при цьому феноменологія та психоаналіз перетворюється у методологію онтології свідомості. У межах парадигми «*existen*», теза «*on he on*» змінюється на тезу «*on he zoon*» – «буття як життя». Ця парадигма з'являється в новітній філософії, яка намагається побачити буття як життя, та способами його осягнення вважає переживання, розуміння, інтуїцію [9].

Розглядаючи парадигму «*affirmo*» крізь призму буття культури, що об'єктивує в собі людину, усвідомлюємо, що завдяки «*affirmo*» і через «*affirmo*» буття людини зливається з буттям культури – це норми,

цінності, твори, речі. Через акт аффірмації людина утверджується в духовному бутті. В цілому ця парадигма вбирає в себе всі відомі методологічні підходи, серед яких і феноменологія, і герменевтика, й аналітична філософія та особлива роль психоаналізу. Одна з центральних проблем онтології, яка сьогодні не втратила своєї актуальності, – проблема єдності світу [9]. Людина міркувала над сутністю світу і принципами його устрою задовго до виникнення класичної науки всередині архаїчної свідомості або реконструкції так званої «міфопоетичної моделі» світу, де світ упорядковується просторово, через сакральні, вузлові точки простору (святищенні місця), а в часовому відношенні – шляхом виділення сакральних точок часу (святищенні дні та свята) [9]. Космос розуміється водночас як якісна і кількісна визначеність. У функціональній моделі єдність світу пояснюється наявністю та функціонуванням єдиних законів (Піфагор про божественні математичні закони гармонії та світового порядку; Лейбніц про ідею єдиних божественних математичних законів для пояснення будь-яких явищ) тощо. Нині набуває сильного наукового підтвердження та популярності генетична модель єдності світу. Стверджується, що світ – цілісність, яка еволюціонує за єдиними законами на основі спільного вихідного субстрату й у цілком визначеному єдиному напрямку [2]. Імпонує міркування про те, як не залишитися на узбіччі історії Посла України в Японії, доктора фізико-математичних наук, Сергія Корсунського, який до сьогодні продовжує он-лайн навчати студентів Донецької та Луганської областей з 2014 року, який сам неодноразово бував на Донбасі. Пан Посол стверджує, що освіченість – запорука світоглядного розвитку людини, студенти – майбутні активні конструктори долі країни. В свою чергу Посол Японії Кураї у зверненні до української молоді запевнив, що Японія стоїть на підтримці суверенітету України і шлях росії в Азію через Японію закритий [3]. Вісім років тому під час виступу в Сенаті США сенатор Маккейн, характеризуючи зовнішню політику росії, висловився гранично просто: «У мене немає жодних ілюзій або тривоги щодо довгострокових перспектив росії. Сучасна росія – це бензоколонка, яка намагається видати себе за країну». Це було у березні, коли «зелені чоловічки» уже щосили розповзалися по Криму. Можна було по-різному описати міжнародне становище РФ, яка твердо вибрала в лютому 2014 року шлях майбутнього всесвітнього ізгоя, але визначення Маккейна було й залишається на диво точним. Хоч би що говорили російські «експерти» й «аналітики», економіка РФ тримається на нафті та газі. Навіть їхня зброя, яку ще недавно активно скуповували деякі країни Азії, Африки та Близького Сходу, вже нікому не потрібна, бо виявилася добре замаскованим брухтом [4]. Тому сьогодні є дуже

важливим ефект синергії як груповий ефект виникнення додаткової інтелектуальної енергії при об'єднанні людей у цілісну групу, щоб досягнути результату в групі, що переважить суму індивідуальних результатів (Груповий ефект Макса Рінгельмана описаний ще у 1913 році: зменшення середнього індивідуального внеску в групову роботу зі збільшенням кількості членів групи). Знання і зусилля кількох людей (країн) можуть організовуватися таким чином, що вони взаємно посилюються. Це явище описує нададитивний ефект – стан речей, що можна передати за допомогою фрази «ціле більше суми окремих частин» [9].

Дуже співзвучно з Аристотелівським: «ціле більше простої суми своїх частин». Нададитивний ефект є одним з найважливіших показників ефективності колективу. Він є здатністю колективу як цілого досягати набагато більших здобутків у роботі ніж це може зробити така ж за чисельністю спільнота людей, які працюють незалежно один від одного та не об'єднані системою визначених відносин [9]. Чорноморська синергія – ініціатива Європейського Союзу, що має на меті головню двосторонні відносини ЄС з країнами Чорноморської взаємодії, була ухвалена 11 квітня 2007 року. Фактична реалізація ініціативи почалась із зустрічі міністрів закордонних справ країн ОЧЕС та трійки ЄС у Києві 14 лютого 2008 року [5]. Пріоритетними напрямками програми є енергетика, транспорт, екологія, міграція та боротьба з транскордонною злочинністю. Чорноморське екологічне партнерство започатковане 2010 року, у Брюсселі відбувалася присвячена цьому міністерська конференція. Мета Чорноморського екологічного партнерства – підтримання зусиль ЄС і його чорноморських партнерів у пошуку спільних відповідей на спільні екологічні виклики у цьому регіоні [6]. Сьогодні Україна вимагає компаративного переосмислення суспільно-культурного середовища в Європейському контексті [7]. «Українці сьогодні захищають не тільки власний суверенітет і власну територіальну цілісність, але також вони захищають мир та безпеку Європи... І ми будемо разом з Україною до перемоги в цій війні», – наголосив Надзвичайний і Повноважний Посол Європейського Союзу в Україні Матті Маасікас [8]. Віримо в Перемогу поміркованого цивілізованого світу!

Література:

1. Енциклопедія українознавства: Словникова частина. Париж – Нью-Йорк : Молоде життя, 1955. (Наукове товариство імені Т. Шевченка, гол. ред. В. Кубійович).

2. Кадикало А. Мислення –дійсність: порівняльний аналіз співвідношення у класичній філософії і сучасній теорії інформації. *Філософські пошуки*. 2007. № 25. С. 233–247.
3. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформації: як не залишитись на узбіччі історії. Харків, 2020.
4. Корсунський С. Україна змінює світ: як вилікувати «кремлівського пацієнта» Glavcom.ua.2022. URL: <https://glavcom.ua/columns/korsunsky/ukrajina-zminyuje-svit-yak-vilikuvati-kremlivskogo-pacijenta-847112.html>
5. «Чорноморська синергія» у дії: підсумки київського форуму Євроатлантична Україна. 2008. URL: http://www.ea-ua.info/news.php?news_id=9172&news_show_type=1
6. Євробюлетень: Інформаційне видання Представництва Європейського Союзу в Україні. *Європейська комісія*.2010. № 4. С. 18.
7. Lobanchuk O. Synchronic Approach to Comparative Research of Ukrainian Cultural Space in European Context. *Beutuhikme International Journal of Philosophy*.2018. № 2. С. 681–690.
8. Перед Верховною Радою урочисто підняли прапор ЄС Секретаріат Голови Верховної Ради України. 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/223067.html>
9. Лобанчук О. А. Синергія європейської інтеграції для посилення надативного ефекту у перемозі добра над злом. *V Академічні читання пам'яті професора Г. І. Волинки: філософія, наука та освіта*.
10. Butler J. *The Force of Nonviolence: An Ethico-Political Bind*, 2020.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-453-8-28>

ПАЙДЕЙЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ: ВІД ПЛАТОНІВСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ ДО СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Мануйло Г. С.

*аспірант кафедри теоретичної та практичної філософії
імені Й. Б. Шада*

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Тема виховання і формування ціннісних орієнтирів є надзвичайно актуальною для сучасного суспільства. В умовах глобалізації, політичної нестабільності та швидкого розвитку технологій постає